

Povezanost inovativnega poučevanja z vlogami visokošolskega učitelja v na študenta osredinjenem študijskem procesu

Sonja Rutar

*Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta
sonja.rutar@pef.upr.si*

Izvajanje in uvajanje inovativnih metod poučevanja v visokem šolstvu je v tesni povezavi z učiteljevo podobo o študentovi ter učiteljevi vlogi v študijskem procesu. Iz teh pojmovanj učitelj razvije svojo subjektivno teorijo izvedbe visokošolskega izobraževanja, ki je izhodišče za vse njegove odločitve v zvezi z organizacijo in izvedbo študijskega procesa ter odnosa do študenta/s študenti.

Za inovativno učno okolje je značilno preseganje konvergentnih načinov načrtovanja, izvedbe in evalvacije pedagoškega procesa. V nadaljevanju bosta predstavljeni utemeljitev smiselnosti vključevanja inovativnih metod poučevanja v študijski proces ter vloga visokošolskega učitelja pri načrtovanju in izvajanju sprememb.

Prepogosto prisoten način poučevanja, ki ne omogoča razvoja kakovostnega znanja na različnih taksonomskih ravneh (poznavanje, razumevanje, analiza, sinteza, uporaba, vrednotenje), je predavanje, pri katerem učitelji govorijo, predstavljajo vsebine, študentje pa poslušajo. Ta način poučevanja je bil smiseln v preteklosti, ko so študentje prišli na fakulteto po znanje in k učitelju zato, ker bil omejen dostop do novih vsebin in do možnosti za pridobivanje novega znanja.

Zaradi dostopa do informacij, različne literature in drugih virov ter možnosti samostojnega pridobivanja znanj se je vloga učitelja spremenila, čeprav mora študent za to, da se nečesa nauči, tudi danes brati, poslušati, govoriti in pisati – torej preučevati in študirati. Obenem pa lahko danes študentje sami v različnih okoljih iščejo znanje, prisluhnejo posnetim predavanjem, dostopnim na spletu, berejo različna besedila. Zato mora biti sodobna izvedba visokošolskega izobraževanja prilagojena študijskim potrebam študentov in slediti paradigmi na študenta osredinjenega poučevanja, ki se izkazuje v naslednjih vlogah visokošolskega učitelja:

1. *Omogočanje in olajševanje vpogleda v razvoj ter vlogo znanja v družbi.*
Študent si težko sam pojasni smisel razvoja novega znanja, znanosti v družbi, vlogo določene vede v družbi, načine razvoja novega znanja (raziskovanje, reševanje težav, iskanje novih rešitev, asimilacija novih vsebin v obstoječi pojem, akomodacija pojma ...). Brez pomoči se tudi težko umesti v predmetno področje, strokovne povezave, združenja kot področja delovanja in težko sam razvije profesionalno identiteto. Zato je naloga visokošolskih učiteljev pomagati študentu pri vpogledu v smisel razvoja določenega znanja, vede in mu pomagati pri umeščanju v strokovne povezave, združenja in druga okolja, kjer lahko uporabi, deli in razvija znanja ter razvija interes za študij in ustvarjalnost na določenem strokovnem in znanstvenem področju.
2. *Omogočanje in olajševanje vpogleda v vsebino ter strukturo vede, področja.* Študent brez pomoči težko ugotovi, kako je znanje znotraj določene vede ali področja strukturirano, kaj in kako se s čim povezuje, zato učitelj pripravi učni načrt v skladu z njegovim poznavanjem področja, strukturo znanstvene vede. Študent zato lahko z učiteljevo pomočjo ugotovi, kaj je pomembno, zakaj je pomembno, kateri viri so na določenem področju ustrezni oziroma najboljši.
3. *Omogočanje in olajševanje razvoja za posameznika pomembnega znanja v učeči se skupnosti.* Učitelj študentu pomaga pri odločitvah, izbiri ustreznih virov in literature ter učnih pristopov, da bo lahko sistematično in hitreje študijsko napredoval (več v Vigotsky, 1978). Študentu pomaga razvijati interes, zavzetost za študij, oblikovati raziskovalna vprašanja in razvijati različne poti do spoznanj – do dejansko novih spoznanj z raziskovanjem ali v okviru raziskovalnega učenja, ko vednost že obstaja in študent svoje znanje, spretnosti in vrednote razvija sam oziroma s kolegi, v študijski skupnosti. Obenem pa mora imeti študent tudi možnost za vključevanje v načrtovanje z izražanjem interesov, spoznavnih pobud in priložnost za načrtovanje spoznavanja.
4. *Ugotavljanje predznanja in povezovanje z novim ter refleksija novih spoznanj.* Učitelj naj bi zato, ker ima strukturirano znanje na določenem področju, poskušal prepoznavati, (1) kaj študent že zna oziroma kako določeno vsebino razume in (2) kakšne izkušnje, ki bi mu lahko pomagale osmisлити nove vsebine, ima.
Da bi študent lahko pokazal svoje znanje in izkušnje, mu učitelj to omogoča, organizira priložnosti. Prikaz študentovega znanja je učitelju informacija, kaj naj bi v prihodnje načrtoval, predstavil, omogočal študentu spoznati. Če študent že nekaj zna, je ponavljanje tega zanj ne-

smiselno – predvsem ponavljanje istega, na enak način. Obenem pa ne more uspešno napredovati, če so predstavljene vsebine zanj v celoti prezahtevne (ko je preveč novega, da bi lahko uspešno napredoval). Po vsakem spoznavnem procesu (ura, vsebinski sklop ...) pa so za vpogled v razvoj znanja ključni ponoven premislek o novih spoznanjih, refleksija procesa spreminjanja pojmovanj v spoznavnem procesu, premislek o doživljanjih v spoznavnem procesu oziroma preverjanje skladnosti s predhodnimi pojmovanji.

5. *Zagotavljanje povratnih informacij študentom z namenom omogočanja ustrezne študijske samoregulacije študentov.* Učitelj naj bi zato, ker ima znanje s predmetnega področja, vodil študente v procesu razvoja znanja, spretnosti in vrednot. Ko ugotovi, da študent določen pojem razume na določen, morda še nekonvencionalen način, ga s podvprašanji, različnimi viri, z diskusijami, ki so lahko v dvojicah, manjših skupinah ali v celotni skupini, vodi k preizkušanju tez in rešitev ter mu tako omogoči, da si ustrezno strukturira določen pojem, pojmovanja. Povratna informacija študentom je lahko tudi individualna – pisna ali ustna.

Učitelj lahko pripravi tudi nabor podrobnih študijskih pričakovanj, ki jih lahko za spremljanje svojega študijskega napredovanja uporabi vsak posamezni študent oziroma študentje v kolegialnih dvojicah ali manjših skupinah. Študent pa mora vedno imeti tudi možnost preseganja obstoječega vedenja, razvoja novega znanja in novih pristopov do spoznanj.

Upoštevat je treba, da se vsi učimo, da smo vsi v procesu razvoja določenega koncepta. Zato je treba povratne informacije študentom dajati spoštljivo, predvsem zato, ker je delno razumevanje določenega pojma pogosto pojmovano kot nekaj neustreznega. Primeren način dajanja povratnih informacij lahko študente spodbudi k iskanju, preučevanju, angažiranemu študiju ali pa jih odvrne zaradi razočaranja nad seboj oziroma nad nespodbudno interakcijo učitelja s študentom.

6. *Omogočanje aktivnega učenja z vključevanjem vseh komunikacijskih veščin.* Učitelj v procesu učenja študentu omogoča, da ima v ustreznem razmerju v času pedagoškega procesa možnost poslušati, govoriti, brati in pisati. Študent mora imeti možnost uporabljati vse štiri komunikacijske veščine. Poslušanje in branje sta receptivni spretnosti (študent sprejema), govorjenje in pisanje pa ekspresivni (študent izraža). V procesu učenja se morajo stalno smiselno izmenjevati in dopolnjevati vse štiri veščine, da lahko študent to, kar sliši, tudi uporabi, preizkuša že v času kontaktnih ur sam ali s kolegi.

Kaj je torej inovativno poučevanje?

Inovativno poučevanje je vsak izvorno izpeljan način oziroma metoda poučevanja, ki ga/jo načrtno razvijamo, organiziramo oziroma izpeljemo (sam učitelj, v sodelovanju s kolegi ...) zato, da dopolnimo, izboljšamo oziroma spremenimo študijski proces z namenom zagotavljanja študijske uspešnosti in psihološkega blagostanja študentov.

Pri tem so vloge učitelja naslednje:

- omogočanje in olajševanje vpogleda v razvoj ter vlogo znanja v družbi;
- omogočanje in olajševanje vpogleda v vsebino ter strukturo vede, področja;
- omogočanje in olajševanje razvoja za posameznika pomembnega znanja v učeči se skupnosti;
- ugotavljanje predznanja in povezovanje z novim ter refleksija novih spoznanj;
- zagotavljanje povratnih informacij študentom z namenom omogočanja ustrezne študijske samoregulacije študentov;
- omogočanje aktivnega učenja z vključevanjem vseh komunikacijskih veščin.

Študijski proces pogosto organiziramo tako, da poteka v obliki skupnega, sodelovalnega učenja študenta in učitelja (raziskovalno učenje ali raziskovanje) ali/in sodelovanja z okoljem – z aplikacijo znanja in spreminjanja izvedbe študijskega procesa in vsebin na podlagi sodelovanja z okoljem.

Spreminjamo lahko izvedbo in/ali strukturo predmeta, uporabljamo nove materiale, vire, pripomočke, ki olajšujejo poučevanje in učenje. V preteklosti je bila že palica, s katero je učitelj kazal na tablo, da je prikazoval to, o čemer je govoril (zato, da je učenec lahko sledil misli in pripovedovanju učitelja), inovativen pripomoček. Zato laserski kazalnik zagotovo ni inovativni pripomoček, še manj pa metoda, pač pa zgolj sodobno tehnološko sredstvo, s katerim dosežemo enak učinek, kot če bi z dolgo, leseno palico kazali na vsebino, o kateri govorimo. Vendar nam uporaba tehnologije omogoča hitro organizacijo in izvedbo sprememb ter didaktičnih izboljšav, zato tehnologijo v sodobnem času pogosto uporabimo v novih, inovativnih pristopih.

Za inovativne metode in poučevanje je značilno spreminjanje načinov poučevanja zato, da bi bil proces poučevanja učinkovitejši in smiselnejši za študente ter učitelje, kar posledično lahko pripomore k boljšemu znanju in razvoju spretnosti, odnosov, stališč ter vrednot.

Pri samorefleksiji razvoja novih in spreminjanju obstoječih programov

Preglednica 1 Vodilo pri samorefleksiji razvoja novih in spreminjanju obstoječih programov

Vloge učitelja	Uvedeni novi pristopi/metode	Spoznanja – prednosti, slabosti, vpliv na študijsko uspešnost in psihološko blagostanje študentov
Omogočanje in olajševanje vpogleda v razvoj ter vlogo znanja v družbi		
Olajševanje vpogleda v vsebino in strukturo vede, področja		
Omogočanje in olajševanje razvoja za posameznika pomembnega znanja v učeči se skupnosti		
Ugotavljanje predznanja in povezovanje z novim ter refleksija novih spoznanj		
Zagotavljanje povratnih informacij študentom z namenom omogočanja ustrezne študijske samoregulacije študentov		
Omogočanje aktivnega učenja z vključevanjem vseh komunikacijskih veščin		

lahko uporabimo vodilo, ki izhaja iz zgoraj navedenih vlog visokošolskega učitelja pri na študenta osredinjenem študiju – prikazano je v preglednici 1.

Navedena in priporočena literatura

- Armstrong, P. B. I. »Bloom's Taxonomy.« Vanderbilt University, Center for Teaching. <https://cft.vanderbilt.edu/guides-sub-pages/blooms-taxonomy>.
- »Building Upon Students' Prior Knowledge and Skills.« B. I. Yale Poorvu Center for Teaching and Learning. <https://poorvucenter.yale.edu/StudentsPriorKnowledge>.
- Fullan, M. 2011. »Whole System Reform for Innovative Teaching and Learning.« http://www.michaelfullan.ca/wp-content/uploads/2016/06/Untitled_Document_5.pdf.
- »Great Teaching Can Be Learned.« B. I. Harvard Graduate School of Education. <https://instructionalmoves.gse.harvard.edu/>.
- McLeod, S. 2022. »Vygotsky's Sociocultural Theory of Cognitive Development.« Simply Psychology, 5. maj. <https://www.simplypsychology.org/vygotsky.html>

- Paul, R., in L. Elder. 2006. *Critical Thinking Reading & Writing Test: How to Assess Close Reading and Substantial Writing*. Dillon Beach, CA: Foundation for Critical Thinking. <https://www.criticalthinking.org/files/ReadWritingTestOp1.pdf>.
- »Reflection in the Classroom.« B. I. Georgetown University. <https://commons.georgetown.edu/teaching/teach/reflection-in-classroom/>.
- The Higher Education Academy. 2014. *HEA Feedback Toolkit*. Heslington: The Higher Education Academy.
- »The Jigsaw Classroom: Overview.« B. I. Social Psychology Network. <https://www.jigsaw.org/>.
- Vygotsky, S. L, 1978. *Mind and Society*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- »What Are Some Strategies For Reflection Activities?« B. I. University of Missouri-St.Louis, Center for Teaching and Learning, <https://tlc.missouri.edu/resources>.